

Durmuş Hocaoğlu

Bir “Sembol” Olarak “Başörtüsü”nün Anlamı ve Değeri

Yeniçağ., “Analiz”., 15 Şubat 2008, Cuma., s.06
“Analiz” Sıra No: 624; 2008-015; Şubat-07

YENİÇAĞ

NOT: Şu paragraf, bu yazının matbû nüshasından, yer darlığı dolayısıyla çıkartılmıştır:

Maalesef bu memlekette nasıl olsa – sözüm ona - “aydın” denen o garip mahlûkat sınıfına dâhil olmak ve her Allahın günü çala kalem yazıp kendinde olmayan nurlar ile “azîz ve necîp Türk halkı”nı tenevvür kılmak için okumaya hâcet yok ya; nasıl olsa – Feyerabend’in başka bir kontekste dediği üzere – “ne verirsen gidiyor” ya; öyle ise “Kültürün Sert Unsurları”nı da bilmeye hâcet yok, bu kavramın mücidini de ve onu Türkiye’de tanıtanı da.

Başörtüsü, Türkiye’de, Niyazi Berkes ve benzerlerinin teorik alt-yapısını (?) inşâ ettiği, günümüzde ise Deniz Baykal ve Türkan Saylan’ın fütursuzca merhum Menderes’i îmâ ve/ya telâffuz ettikleri “yağlı urgan”ı gündeme sokmalarıyla da pratiğe dökülebileceği sinyalinin verdikleri – veya vermeğe çalıştıkları – gibi, aslında süreklilik arz etmekte olduğu için ekseriyetle farkedilmese de, *her ân patlamasa bile her ân patlayacakmış gibi duran fi’lî sıcak savaş hâli* de dâhil olmak üzere bâzan alenî bâzan zımnî, bâzan düşük bâzan yüksek şiddette seyreden Kültür Savaşı’nın tam da merkezinde; çünkü o bir “sembol”. Evet, Kültür savaşçılarının “Başörtüsü” yerine kullanmayı tercih ettikleri – ancak, bilhassa hedef alınan kesimde hemen hiç îtibar görmeyen, Fransız kültüründen mülhem iğreti tâbiriyle - “Türban”, hakîkaten bir sembol; ne var ki, kültür savaşçılarının isti’mâl ettikleri mânâda değil, sosyolojik mânâda bir sembol: “Kültürün Sert Unsurları”nın en sertlerinden birisi, birçok hâlde de birincisi ve öyle olduğu için de cebrî müdâhalelere mâruz kaldığında tahmîn edilenden çok daha sert reaksiyonlarda bulunuyor; üstüne üstüne gidildikçe sinmiyor, sindi gözüktüğünde ise yer altına iniyor ve bu da hem zihniyette radikalleşmelere yol açıyor, hem de kendisine gûya *devleti korumak* adına – burada, aslında, kültür savaşçıları indinde, bir varlık olan “Devlet”in, Cumhuriyet’e nisbetle alekser tâlî dereceden ehemmiyet taşımakta olduğuna dikkat çekmek isterim – kendilerini baskı altına alanlar ile Devlet’in hükûmî şahsiyetini aynîleştirmek sûretiyle kozmopolitanlaşma eğilimlerinin pekişmesine de sebebiyet veriyor. Başörtüsü’nün bu nevi’ şahsına münhasır hassası dolayısıyla, öyle tahmîn ediyorum ki, Atatürk gibi radikal bir reformist dahi, sezgileriyle kavramış olmaktan ileri geliyor olsa gerek, başörtüsü için hukukî bir reform yapmağa teşebbüs etmemiştir.

İmdi nedir işbu “Kültürün Sert Unsurları” dediğimiz şey?

Maalesef bu memlekette nasıl olsa – sözüm ona - “aydın” denen o garip mahlûkat sınıfına dâhil olmak ve her Allahın günü çala kalem yazıp kendinde olmayan nurlar ile “azîz ve necîp Türk halkı”nı tenevvür kılmak için okumaya hâcet yok ya; nasıl olsa –

Feyerabend'in başka bir kontekstte dediği üzere – “ne verirsen gidiyor” ya; öyle ise “Kültürün Sert Unsurları”nı da bilmeye hâcet yok, bu kavramın mücidini de ve onu Türkiye’de tanıtamı da.

Mevzû şu, ezcümle: **“Kültürün Sert Unsurları –veya Kısımları”** tâbiri, Sir Frederic Charles Bartlett’a aittir. Onun bu kavram ile ifade ettiği şey, bu kavramı Türk bilim dünyasına aktaran Mümtaz Turhan’ın naklettiğine göre, *“her kültürün kendisini diğerlerinden ayırd etmek hususunda sembolik bir kıymeti hâiz olan unsurlar”* olup, kültürün bizzat kendisi değil ve fakat sembolü olan bu unsurlar, sembol olmaları hasebiyle adetâ kültürün temsilcileridir ve bundan dolayı da aşırı bir hassasiyetin merkezinde bulunurlar; kırılıgandırılar ve üzerlerine tazyik uygulandığında yarattığı aksülameller şiddetli olmaktadır[*]:

“Kültürün ‘sert tarafını’ teşkil eden, değişmeleri veya değiştirilmeleri hususunda daima büyük bir mukavemet gösterilen bu unsurların, kültürün özüne ait bulunmaları ve onun faaliyetleri, ârızasız işlemesi ve verimliliği bakımından hayatî bir ehemmiyeti haiz olmaları zarurî değildir. Bilâkis bunlar, kültürün devamlı, verimli olması, iyi işlemesi itibariyle lâkayıt kalınabilecek, hattâ çok defa teferruattan sayılabilecek unsurlardandır. Bununla beraber bu unsurlar, bir grubu veya cemiyeti diğerlerinden bariz bir şekilde ayırmaları, sembolik bir mahiyeti haiz olmaları bakımından bütün kültür mensuplarının ruhî hayatları, temayül ve alâkaları bunların üzerinde toplanmakta, böylece şiddetli his ve heyecanlarla karışık birer ruhî kompleksin timsali haline gelmektedir. Bu suretle dikkat ve alâkaları en çok kendi üzerlerine çekmeleri itibariyle bütün cemiyet, bunların üzerine titremekte ve bunlara karşı hassas davranmaktadır.”

Kültürün aslî değil sembolik unsurları olan bu sert kısımların başında kılık-kıyâfet, yâni *gardob* ve saç-sakal yâni *kuaför* unsurları gelmekte; bunlara yapılan zorlamalar bütün kültüre tecâvüz olarak algılanmaktadır. Fakat bunlar içerisinde hâssaten İslâm kültüründe kadın başındaki örtü, erkeklere nisbetle çok bâriz, ap-ayrı bir ehemmiyet kesbetmekte ve hattâ sâdece sembolik bir unsur olmaktan çıkarak, bir yerde, kültürün aslî unsurlarından birisi olmaktadır.

[*] Mümtaz Turhan., *Kültür Değişmeleri; Sosyal Psikoloji Bakımından Bir Tetkik.*, M.E.B. Yayınları., 1000 Temel Eser Dizisi., Millî Eğitim Basımevi., İstanbul, 1969., s.319-320

